

Валерій Дмитрович Пчолкін,

*доктор юридичних наук, професор,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра кримінального процесу,
криміналістики та експертології (професор);*

 <https://orcid.org/0000-0002-3379-5036>,
e-mail: pchelkinv@ukr.net;

Айтадж Ідріскізи Мурадлі,

Харківський національний університет внутрішніх справ (аспірантка);

 <https://orcid.org/0009-0003-0645-4716>,
e-mail: muradly.aytac@ukr.net

**ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У ПРОЦЕСІ
РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ,
ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ**

Досліджено теоретичні, нормативно-правові та науково-методичні засади виконання спеціальних знань у процесі розслідування кримінальних правопорушень. Проаналізовано погляди науковців, які здійснювали спроби сформулювати поняття «спеціальні знання», а також визначено недоліки нормативно-правового регулювання спеціальних знань у законодавчих актах України. Розглянуто зміст, обсяг та особливості застосування спеціальних знань у процесі розслідування кримінальних правопорушень у сфері виробництва споживчих товарів. Розроблено та запропоновано науково-методичні рекомендації з підготовки та проведення судово-економічної, судово-товарознавчої, а також криміналістичної експертизи матеріалів, речовин та виробів, зокрема спиртвмісних сумішей і харчових продуктів. Зроблено висновок, що для виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у зазначеній сфері необхідні не лише юридичні, а й спеціальні знання в галузі фінансів, ціноутворення, оподаткування, бухгалтерського обліку і особливо економічного контролю.

Ключові слова: спеціальні знання, кримінальні правопорушення, споживчі товари, судові експертизи.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Актуальним завданням правоохоронних органів України є захист економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання та держави від злочинних посягань. Останніми роками простежується стійка тенденція загального кількісного зростання кримінальних правопорушень, зокрема у сфері виробництва споживчих товарів.

На споживчому ринку країни спостерігається розширення випуску неякісної продукції, а на підприємствах, що виробляють споживчі товари, мають місце викрадання майна, одержання неправомірної вигоди та інші корисливі правопорушення. Майже половина з них є тяжкими й особливо тяжкими. При цьому дуже високою є їхня латентність. У таких умовах важливого значення набуває розробка методичних засад розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері виробництва споживчих товарів. Їх розслідування є неможливим без удосконалення застосування спеціальних знань, необхідних для проведення експертних досліджень. Судово-слідча практика свідчить, що ефективність розслідування кримінальних проваджень багато в чому залежить від своєчасного призначення і якісного проведення судових експертиз. Висновки експертів дозволяють правильно кваліфікувати і розслідувати кримінальні правопорушення. Крім того, спеціальні знання використовують під час підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій із метою встановлення доказів у кримінальних провадженнях. Виявленню та дослідженню підлягають як продовольчі, так і непродовольчі товари. У продовольчій сфері це готова харчова продукція, сировина, напівфабрикати, тара і упакування. Об'єктами експертного дослідження можуть стати товарно-транспортні документи, акцизні марки, а також сертифікати відповідності, ліцензії тощо. Отже, від належного забезпечення експертного дослідження сучасними досягненнями науки і техніки значною мірою залежить швидкість розслідування, повнота та якість зібраних матеріалів кримінального провадження.

Стан дослідження проблеми

Питання використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні кримінальних проваджень були предметом розгляду вітчизняних науковців, серед яких А. Ф. Волобуєв, В. Г. Гончаренко, С. В. Євдокіменко, Є. Д. Лук'янчиков, В. Д. Панікаров, І. А. Петрова, С. Ю. Петряєв, І. В. Пиріг, С. М. Попова, О. О. Садченко, Р. А. Степанюк, К. О. Чаплинський, О. В. Шевченко, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаківський та ін. Водночас, незважаючи на численні публікації, зокрема дисертаційні роботи та монографії, повної ясності в цьому питанні досі немає. Дискусії щодо визначення спеціальних знань та їхнього співвідношення із криміналістичними тривають і сьогодні. Крім того, законодавство України не розкриває змісту поняття «спеціальні знання». Ані в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (ст. 69)¹ (далі – КПК України), ані в Законі України «Про

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних (БД) Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 22.03.2023).

судову експертизу»¹, ані в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень² не надається його визначення.

На це звертають увагу Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков і С. Ю. Петряєв. Вони зазначають, що «розкрити зміст поняття “спеціальні знання” є завданням науковців, а не законодавців. Саме на науковців покладається завдання виявити всі визначальні та суттєві ознаки знань, які можна віднести до спеціальних, і лише після цього визначення може знайти відбиття у відповідних нормативних актах, а не навпаки, як це нерідко відбувається в законотворчій практиці України» [1, с. 125].

Триває також дискусія щодо віднесення юридичних знань до спеціальних, а також співвідношення криміналістичних знань зі спеціальними. Окремі науковці вважають, що правові (юридичні) знання не належать до спеціальних. На думку В. Ю. Шепітька, «цими знаннями мають володіти юристи (слідчі, прокурори, судді, адвокати, нотаріуси), тобто ті особи, які застосовують право. Застосування спеціальних знань передбачає, що юрист, який залучає експерта (спеціаліста) не володіє такими знаннями. Тому для вирішення експертних завдань та проведення відповідних досліджень існує заборона на постановку правових питань» [2, с. 615]. Таким чином, для виявлення кримінальних правопорушень у сфері виробництва споживчих товарів та збору доказів у кримінальних провадженнях необхідні як юридичні, так і спеціальні знання щодо ціноутворення, оподаткування, бухгалтерського обліку та економічного контролю.

Мета і завдання дослідження

Мета публікації визначається необхідністю дослідження сучасного стану теорії та практики застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні, а також розгляду особливостей їх використання при проведенні судових експертиз. *Завдання* дослідження

¹ Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 22.03.2023).

² Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 22.03.2023); Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів з питань судово-експертної діяльності : наказ М-ва юстиції України від 21.06.2022 № 2578/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0687-22> (дата звернення: 22.03.2023).

полягає в розробці науково-методичних рекомендацій з підготовки та проведення судових експертиз у процесі розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері виробництва споживчих товарів.

Наукова новизна дослідження

Уперше на основі аналізу теоретико-правових засад та практики застосування спеціальних знань визначено напрями та особливості їх використання в процесі розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері виробництва споживчих товарів.

Виклад основного матеріалу

Традиційно спеціальні знання визначають як «знання у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла та знання і навички в конкретних видах діяльності, необхідні для їх використання у судочинстві» [3, с. 325]. У процесі розслідування кримінальних правопорушень спеціальні знання використовують під час проведення слідчих (розшукових) дій та в межах проведення експертизи щодо виявлених речових доказів. Науковці вважають, що «використання спеціальних знань визначається однією з суттєвих ознак судових експертиз, а експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями. З'ясування характеру спеціальних знань, їх обсягу і структури важливо з багатьох позицій, у тому числі для визначення предмета, роду, виду експертизи, об'єктів дослідження, функцій та компетенції експерта, значення висновку експерта у кримінальному провадженні та ін. Визначивши зміст спеціальних знань і їх обсяг, можна судити про ступінь оволодіння ними конкретним експертом, тобто отримати уявлення про його компетентність» [4, с. 37].

Таким чином, проведення експертизи, що спрямована на вирішення певних питань дослідження і провадиться із застосуванням спеціальних знань із боку компетентних осіб, яких називають експертами, є одним із найважливіших засобів одержання доказів у кримінальному провадженні. Тому слід погодитися з думкою науковців, що «ефективність та якість експертного забезпечення досудового розслідування залежить від чіткої законодавчої регламентації діяльності з питань призначення і проведення судової експертизи та відповідності цих норм іншим законодавчим актам України» [5, с. 310]. Зростання значущості використання спеціальних знань і впровадження принципу змагальності у кримінальному процесі сприяло розширенню обсягу норм, що їх регламентують, у вітчизняному законодавстві. У сучасних умовах основоположні засади проведення експертних досліджень, організація та оформлення їхніх результатів здійснюється та провадиться в порядку, визначеному КПК України,

Законом України «Про судову експертизу», Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, Положенням про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України¹, а також іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 1 Закону України «Про судову експертизу» визначає судову експертизу як «дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду»². Судова експертиза, аналізуючи певну інформацію, дає відповідь у такій формі, яка є зрозумілою та більш прийнятною для сторін кримінального провадження. КПК України регламентує підстави проведення експертизи, порядок залучення експерта та спеціаліста, отримання зразків для проведення експертизи, порядок вирішення питання про відвід експерта, спеціаліста та ін. Відповідно до ч. 1 ст. 242 КПК України «експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права»³.

Водночас, на думку В. В. Сокурєнка, «окремої уваги заслуговують не тільки процесуальні, а й методичні проблеми використання судових експертиз у кримінальному провадженні. Для розвантаження державних спеціалізованих установ необхідно розширити коло приватних судових експертів за умови контролю їх діяльності з боку держави; зняти заборону на проведення криміналістичних, судово-медичних та психіатричних експертиз виключно державними експертними установами; регламентувати повноваження керівника експертної установи з організації та контролю провадження судових

¹ Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 03.11.2015 № 1343 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15> (дата звернення: 22.03.2023).

² Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 22.03.2023).

³ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 22.03.2023).

експертиз та ін. Крім того, процесуального закріплення в КПК України вимагає визначення комплексних, додаткових, повторних експертиз; критеріїв наукової обґрунтованості експертного дослідження; розширення повноважень суду у призначенні експертиз» [6, с. 15–16]. Таким чином, спостерігається низка прогалин у законодавстві, які потребують усунення.

На підприємствах, що виробляють споживчі товари, судові експертизи мають певні особливості. Ці особливості зумовлюють необхідність використання спеціальних знань у процесі підготовки та їх проведення. До таких експертиз належать судово-економічна, судово-товарознавча, а також криміналістична експертиза матеріалів, речовин та виробів, зокрема спиртотмісних сумішей та харчових продуктів [7, с. 26–29].

У процесі розслідування правопорушень у сфері економічної діяльності найбільш поширеною є *судово-економічна експертиза (бухгалтерського та податкового обліку, фінансово-господарської діяльності, фінансово-кредитних операцій)*. У процесі її проведення аналізується виробнича та фінансово-господарська діяльність підприємств, на яких виявлені факти викрадення, привласнення цінностей та інші втрати споживчих товарів, а також порушення фінансової та платіжної дисципліни. Фахівці в галузі ревізії і контролю вважають, що «сутністю судово-економічної експертизи є дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, яке в межах чинного законодавства здійснюється особою, котра володіє спеціальними знаннями в галузі економіки, з метою надання висновку стосовно кола питань, що були поставлені органами дізнання, досудового слідства чи суду» [8, с. 101]. Таким чином, об'єктом судово-економічної експертизи є відображені в бухгалтерських документах та облікових регістрах господарські операції, які стали предметом розслідування чи розгляду в суді. Предметом судово-економічної експертизи є питання, що виникають у органів дізнання, досудового слідства та суду щодо фінансово-господарських операцій, зафіксованих ревізіями та перевітками, вирішення яких потребує спеціальних економічних знань [8, с. 103–104].

Наприклад, відповідно до п. 1.1 розділу 3 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень основними завданнями експертизи документів бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності є визначення: документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів на підприємствах, в установах, організаціях і їх структурних підрозділах періоду їх утворення; документальної обґрунтованості оформлення операцій з одержання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-

матеріальних цінностей, грошових коштів, основних засобів, надання послуг; документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій з основними засобами, товарно-матеріальними цінностями, грошовими коштами, цінними паперами та іншими активами; документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати, інших виплат; документальної обґрунтованості, задекларованої платником податку бази оподаткування податком на прибуток підприємств, та суми податку, що підлягає сплаті за певний звітний період, визначеної органом податкового контролю; документальної обґрунтованості формування платником податкових зобов'язань та податкового кредиту з податку на додану вартість, визначення суми податку на додану вартість, що підлягає сплаті, та суми податку на додану вартість, заявленої до бюджетного відшкодування; документальної обґрунтованості окремих елементів податків та зборів, визначених платником у відповідних деклараціях (розрахунках, звітах)¹.

С. В. Євдокіменко зазначає, що «ця експертиза дозволяє отримати відповіді на питання, коли необхідні знання бухгалтерського обліку, податкового законодавства, контролю, аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства тощо» [9, с. 37]. Під час розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері виробництва споживчих товарів це можуть бути такі питання: установлення наявності чи відсутності нестач або надлишків товарно-матеріальних цінностей, періоду і місця їхнього утворення, а також розміру заповідяного збитку; визначення кола осіб, за якими по документальним даним у період утворення нестач або надлишків значилися товарно-матеріальні цінності; визначення документальної обґрунтованості списання сировини, матеріалів, готової продукції; встановлення недоліків в організації бухгалтерського обліку і контролю, що могли сприяти утворенню матеріального збитку і перешкождали його своєчасному виявленню; визначення службових осіб, що мають забезпечити виконання вимог бухгалтерського обліку і контролю. Однак вирішення питань, що належать до компетенції органів державного фінансового та податкового контролю (здійснення експертами-економістами перевірки певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності установ, організацій, підприємств з метою виявлення

¹ Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 22.03.2023).

наявних фактів порушення законодавства, фактів порушення податкового законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб), не належить до завдань економічної експертизи. Таким чином, орієнтовний перелік питань, що вирішуються експертизою документів бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності, передбачає документальне підтвердження: нестачі товарно-матеріальних цінностей, встановленої за актом інвентаризації на підприємстві, у кількісних та вартісних показниках на певну дату; розміру безпідставно виплаченої та списаної по касі підприємства заробітної плати з урахуванням даних, наданих органом, який призначив експертизу, та висновків почеркознавчої експертизи про те, що підписи у платіжних документах про одержання заробітної плати учинені не особами, які в них зазначені; завищення обсягу і вартості виконаних робіт з урахуванням висновків інших видів експертиз; зазначене в акті контролюючого органу заниження об'єкта оподаткування за певний період і донарахування до сплати податків та обов'язкових платежів до бюджету та ін.

Для проведення судово-товарознавчої експертизи обладнання, сировини та споживчих товарів необхідні спеціальні знання в галузі товарознавства. Науковці звертають увагу на те, що специфіка товарознавчих досліджень постійно змінюється, оскільки в умовах розвитку ринкових відносин характер кримінальних правопорушень має інші відмінні ознаки, асортимент товарів швидко оновлюється, з'являються нові сировинні матеріали, засоби їх оброблення, зокрема переобладнуються підприємства для здійснення пов'язаних із цим технологічних процесів [10, с. 293–296].

Спеціальні товарознавчі знання О. О. Садченко і О. В. Шевченко визначають як систему «науково обґрунтованих, не загальновідомих, не правових, практикою апробованих знань, навичок і вмій, набутих особою під час професійного навчання за спеціальністю “товарознавство”, які використовуються для дослідження товарів, робіт і послуг з метою встановлення їх товарних властивостей, фактичного стану, вартості та іншої споживацької інформації у ході вирішення завдань кримінального провадження» [11, с. 597]. До об'єктів товарознавчої експертизи належать споживчі товари, обладнання та сировина. Відповідно до п. 1.2 розділу 4 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень «основними завданнями товарознавчої експертизи є: визначення вартості товарної продукції; визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері; визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності; визначення змін показників якості

товарної продукції; установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника; визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил»¹.

Важливим напрямом досліджень споживчих товарів є криміналістична експертиза матеріалів, речовин та виробів, зокрема спиртовмісних сумішей і харчових продуктів. Фахівці звертають увагу на те, що «об'єктами, які потребують експертного дослідження, є різні групи харчових продуктів, у тому числі алкогольна та тютюнова продукція» [10, с. 294]. Ця експертиза найчастіше призначається при розслідуванні незаконного виготовлення, зберігання, реалізації або транспортування підакцизних алкогольних товарів. Відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень вказана експертиза може дати відповіді на питання: чи належить ця рідина до міцних алкогольних напоїв, якщо належить, то до якого їх виду, та чи відповідає ця рідина вимогам ДСТУ; чи є ця рідина етиловим спиртом та чи відповідає вона вимогам ДСТУ; чи мають ці зразки спиртових рідин спільну родову (групову) належність; промисловим чи саморобним способом виготовлена спиртова рідина; чи відповідає за своїми характеристиками алкогольний напій у цій пляшці характеристикам напою, зазначеним на етикетці?

Основними завданнями, спільними для всіх підвидів експертиз матеріалів і речовин, є: а) визначення роду (виду) матеріалів і речовин за класифікаціями, що існують у науці, техніці та на виробництві (за хімічним складом, фізичними властивостями, призначенням тощо); б) установлення спільної родової (групової) належності матеріалів і речовин; в) установлення походження матеріалів і речовин з певного джерела тощо. Вирішення питання про походження матеріалів і речовин з певного джерела залежить від певних особливостей об'єкта, а також від наявності в конкретній установі потрібного обладнання та спеціалістів. Тому з приводу постановки цього питання доцільно попередньо отримати консультацію експерта (спеціаліста).

Експертиза харчових продуктів дасть можливість встановити: яка наявність у виробках компонентів, передбачених рецептурою; яка кількість того чи іншого компонента у ваговій одиниці випущеної продукції; який хімічний склад і якість компонентів випущеної продукції; яка якість і стан сировини, призначеної для випуску продукції; чи має місце наявність токсичних речовин у випущеній продукції або сировині; який зміст вологи і сухих речовин у випущених

¹ Там само.

виробах. Отже, при проведенні експертизи харчових продуктів необхідно встановлювати наявність і відсотковий склад компонентів, з'ясовувати факти недовкладення і заміни сировини, що дозволить виявити джерела і спосіб викрадання.

Висновки

Проведене дослідження показало, що у фахових публікаціях до спеціальних знань відносять наукові, технічні, криміналістичні та професійні знання, отримані під час навчання, і навички, набуті в процесі роботи у певних галузях практичної діяльності, які використовуються разом із науково-технічними засобами під час пошуку, виявлення, вилучення та дослідження слідів кримінальних правопорушень з метою одержання інформації, що має значення для встановлення істини у справі. Однак у законодавчих актах відсутнє чітке визначення поняття «спеціальні знання» і не розкривається його зміст. Отже, нагальною потребою є усунення цих недоліків у законодавстві.

Ефективність використання спеціальних знань у процесі розслідування кримінальних правопорушень у сфері виробництва споживчих товарів зумовлена необхідністю запровадження найсучасніших досягнень науки і техніки, вміння та високопрофесійного застосування при проведенні цієї діяльності знань технології виробництва та документального обліку споживчих товарів. Таким чином, для виявлення кримінальних правопорушень у сфері виробництва споживчих товарів та збору доказів у кримінальних провадженнях необхідні не лише юридичні, а й спеціальні знання у галузі фінансів, ціноутворення, оподаткування, бухгалтерського обліку і особливо економічного контролю. Тому актуальними залишаються подальші наукові дослідження щодо вдосконалення теоретичних та методологічних засад застосування судових експертиз споживчих товарів.

Список бібліографічних посилань: 1. Лук'янчиков С. Д., Лук'янчиков Б. Є, Петряєв С. Ю. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія «Політологія. Соціологія. Право».* 2019. № 4 (44). С. 125–130. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.4\(44\).199742](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.4(44).199742). 2. Шепітько В. Ю. Криміналістичні та спеціальні знання: сутність, співвідношення, тенденції використання // Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (м. Київ, 5 листоп. 2019) / за заг. ред. О. Г. Рувіна, Н. В. Нестор. Київ : КНДІСЕ М-ва юстиції України, 2019. С. 611–616. 3. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / редкол. В. Ю. Шепітько та ін. ; Нац. акад. правових наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. Т. 20: Криміналістика, судова

експертиза, юридична психологія. 952 с. **4.** Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с. **5.** Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с. **6.** Сокурєнко В. В. Напрями підвищення ефективності кримінального провадження // Проблеми теорії та практики кримінального провадження : матеріали круглого столу (м. Харків, 17 черв. 2021 р.) / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), Л. В. Могілевський, М. Г. Щербаковський ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2021. С. 13–16. **7.** Пчолкін В. Д., Мурадлі А. І. Окремі аспекти призначення та проведення судових експертиз в ході розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері виробництва споживчих товарів // Теоретичні та прикладні проблеми судової експертизи і криміналістики : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 верес. 2022 р.) / Харків. наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Наук.-дослід. ін-т публічної політики і соц. наук. Харків : НДІ ППСН, 2022. С. 26–29. **8.** Панікаров В. Д., Попова С. М., Попова Л. М. Судово-економічна експертиза : навч. посіб. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків : Еспада, 2008. 272 с. **9.** Євдокіменко С. В. Теорія і практика судово-економічної експертизи : монографія. Харків : Панов, 2016. 540 с. **10.** Шудрук І. В., Мартосенко М. Г. Підакцізні товари як об'єкти судової товарознавчої експертизи // Проблеми теорії та практики кримінального провадження : матеріали круглого столу (м. Харків, 17 черв. 2021 р.) / ред. кол.: В. В. Сокурєнко (голова), Л. В. Могілевський, М. Г. Щербаковський ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2021. С. 293–296. **11.** Садченко О. О., Шевченко О. В. Класифікації судово-товарознавчих експертиз. *Криміналістика і судова експертиза*. 2022. Вип. 67. С. 597–606. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2022.67.61>.

Надійшла до редколегії 24.03.2023

Прийнята до опублікування 27.04.2023

Pcholkin V. D., Muradly A. I. Application of specialised knowledge in the course of investigation of criminal offences committed in the field of consumer goods production

The article examines the theoretical, regulatory, legal and scientific-methodological foundations of the special knowledge application in the course of criminal offences investigation. The author focuses on the scientific debate on the definition of special knowledge and its correlation with forensic knowledge. The views of scholars who have made attempts to formulate the concept of "special knowledge" have been analysed, and the shortcomings of the legal regulation of special knowledge in the legislative acts of Ukraine have been identified. It has been

supported that the concept of “special knowledge” should be formulated by scientists, since legislative acts do not disclose its content.

It has been determined that in the course of investigation of criminal offences, specialised knowledge is used during investigative (“detective”) actions and within the framework of the examination of the material evidence found. The article considers the areas of use, content and peculiarities of application of specialised knowledge in the course of investigation of criminal offences in the sphere of consumer goods production. It has been noted that the need for their use in conducting forensic examinations is due to the specifics of production technology and peculiarities of consumer goods accounting.

Scientific and methodological recommendations on the preparation and conduct of forensic economic, forensic commodity, and forensic examination of materials, substances and products, including alcohol-containing mixtures and food products, have been developed and proposed. It has been concluded that in order to detect criminal offences in the field of consumer goods production and to collect evidence in criminal proceedings, not only legal knowledge is required, but also special knowledge in the field of finance, pricing, taxation, accounting and especially economic control.

Key words: specialised knowledge, criminal offences, consumer goods, forensic examinations.

